

Nr 50

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal om fortsatt drift av Institutet för metallforskning (Metallografiska institutet), m. m. (1:a avd.)

Sedan Kungl. Maj:t i propositionen nr 1 (bilaga 12, punkt 42) föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Bidrag till Metallografiska institutet för budgetåret 1962/63 beräkna ett förslagsanslag av 22 000 kr., har Kungl. Maj:t i propositionen nr 73, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 23 februari 1962, föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna vid nämnda statsrådsprotokoll fogat avtal med Stiftelsen Svensk järn- och metallforskning, dels ock till Institutet för metallforskning för samma budgetår under tionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 300 000 kr.

Metallografiska institutet, som tillkom år 1921, ombildades till ett branschforskningsinstitut i början av 1940-talet på grundval av förslag av den s. k. Malmska utredningen. Det enskilda näringslivets stöd till institutet förmedlas, på samma sätt som i fråga om de övriga statsunderstödda branschforskningsinstituten, genom en stiftelse — Stiftelsen Svensk järn- och metallforskning — vilken för ändamålet bildats av intresserade företag och sammanslutningar. Förhållandet mellan staten och stiftelsen regleras genom ett avtal, som jämte av Kungl. Maj:t fastställda stadgar även reglerar verksamheten vid institutet. Nu gällande avtal om Metallografiska institutet upphör att gälla den 30 juni 1962.

Metallografiska institutets syfte är enligt avtalet att i nära samarbete med Jernkontoret, tekniska högskolan i Stockholm samt andra industriella och vetenskapliga institutioner utföra tekniskt-vetenskaplig forskning inom den svenska järn- och metallindustriens och därmed sammanhängande områden. Vid institutet sysselsätts ett trettiootal personer. Till löner och omkostnader åtgår drygt en milj. kr. för år. Därav svarar stiftelsen för i runt tal 800 000 kr., medan 200 000 kr. utgöres av fondräntor och inkomster i institutets uppdragsverksamhet. Stiftelsen svarar avtalsenligt för erforderlig utrustningsanskaffning. Staten har upplåtit tomt och uppfört byggnad för institutet. Det löpande statsbidraget — via förevarande riksstatsanslag och staten för statens allmänna fastighetsfond — uppgår till drygt 20 000 kr. för år, motsvarande kostnaderna för uppvärmning och yttre underhåll av byggnaderna samt skötsel av vägar, planteringar och liknande ävensom vissa styrelsearvodet.

Frågan om verksamheten vid Metallografiska institutet efter den 30 juni 1962, när nu gällande avtal upphör, har varit föremål för utredning genom särskilda sakkunniga, metallforskningskommittén, varefter förhandlingar om nytt avtal har ägt rum mellan kommittén som företrädare för staten och Stiftelsen Svensk järn- och metallforskning. I kommitténs uppdrag har även ingått att pröva och med företrädare för stiftelsen ta upp frågan om verkstadsindustriens behov av centralt bedriven forskning. Resultaten av utredningen och förhandlingarna har av kommittén redovisats dels i ett stencilerat betänkande den 20 oktober 1961, dels i särskild skrivelse den 26 januari 1962. Till skrivelsen har fogats ett — under förutsättning av Kungl. Maj:ts godkännande — träffat preliminärt avtal om verksamheten vid metallforskningsinstitutet under tiden den 1 juli 1962—den 1 juli 1967, d. v. s. en femårsperiod.

Med hänvisning framför allt till järn- och metallindustriens mycket betydelsefulla plats i svenskt näringsliv förordar kommittén, att forskningsverksamheten vid Metallografiska institutet — som i det nya avtalet benämns Institutet för metallforskning — under avtalsperioden byggs ut väsentligt, främst avseende grundläggande forskning inom metallfysiken och vissa angränsande områden. Vad gäller verkstadsindustriens behov av centralt bedriven forskning anser kommittén, att med hänsyn till ämnesgrenarnas artskildhet dylik forskning i princip inte bör bedrivas parallellt med den metallografiska forskningen inom institutets ram. Det är kommitténs avsikt att i ett senare betänkande behandla den verkstadstekniska forskningens lämpliga organisation.

Kommittén föreslår att institutets nuvarande kostnadsram för nästa avtalsperiod ökas med 300 000 kr. för budgetåret 1962/63 och därefter med 25 000 kr. för vart och ett av de efterföljande fyra budgetåren, så att vid avtalsperiodens slut institutsdriften räknat för helt år omfattar 1,4 milj. kr. I avtalsförslaget förutsätts att av de samlade kostnaderna för driften stiftelsen bidrar med minst 800 000 kr. och staten med 300 000 kr. för år. Staten skall därjämte — via staten för statens allmänna fastighetsfond — bestrida kostnaderna för yttre underhåll av byggnaden och för skötsel av parkeringsplatser, planteringar m. m., med tillhoppa ca 10 000 kr. om året. Återstoden avses skola täckas genom fondavkastning och inkomster av uppdrag. Dessa vägar inflyter f. n. omkring 200 000 kr. om året. Nämnade inkomster förutsätts emellertid komma att öka under avtalstiden och mot slutet av perioden uppgå till 300 000 kr. för helt år. Stiftelsen kommer att svara för behövlig utrustningsanskaffning under avtalstiden. Kostnaderna härför anges till sammanlagt minst 400 000 kr. — Den utökade forskningsverksamheten motiverar större lokalutrymmen. Sådana skall enligt avtalet tillhandahållas institutet snarast möjligt genom tillbyggnad till den av institutet f. n. disponerade fastigheten på norra Djurgården. Byggnadskostnaderna förutsätts skola bestridas av staten intill ett belopp av 1,2 milj. kr., medan eventuellt överskjutande belopp, intill en sammanlagd kostnad för byggnad

tionen av 1,9 milj. kr., skall betalas av stiftelsen. Skulle byggnadskostnaderna bli mer än 1,9 milj. kr., avses att staten skall svara för 12/19 och stiftelsen för 7/19 av merbeloppet.

Innehållet i det på grundval av förhandlingarna träffade preliminära avtalet om institutsdriften m. m. under nästa avtalsperiod överensstämmer i allt väsentligt med de av kommittén i betänkandet den 20 oktober 1961 lämnade rekommendationerna angående omfattningen av verksamheten vid institutet och om storleken av resp. statens, stiftelsens och institutets bidrag till driften m. m. Betänkandet har vid remissbehandlingen tillstyrkts eller lämnats utan erinran av de myndigheter och organisationer, som yttrat sig över detsamma.

Järn- och metallindustrin, vari även innefattas verkstadsindustrin, är en av våra största och mest betydelsefulla industrigrenar, ej minst i fråga om export. Den måhända viktigaste orsaken till att denna industri så väl har kunnat hävda sig på världsmarknaden är dess inriktning på kvalitetsfyllverkning. Den hårdnande internationella konkurrens, som är att förutse bl. a. som en följd av den europeiska marknadsutvecklingen, gör det angeläget, att kraven på kvalitet i produktionsledet upprätthålles. Intensifierad forskning inom skilda grenar av tekniken är en av vägarna att främja svensk industriproduktion och stärka vårt lands konkurrenskraft på de utländska marknaderna. Insikten härom har under de senaste åren medverkat till en väsentlig ökning av de statliga ekonomiska insatserna till forskningsändamål, framför allt grundforskning. Även branschforskningsinstitutet har fått del i den upprustningen. Av olika skäl har emellertid Metallografiska institutet kommit att släpa efter i detta hänseende, jämfört med exempelvis trä-, konserverings- och textilforskningsinstitutet.

Med hänsyn bl. a. till dessa omständigheter har departementschefen i likhet med kommittén och remissinstanserna funnit det motiverat, att verksamheten vid Metallografiska institutet byggs ut och att i samband därmed staten väsentligt ökar sitt ekonomiska stöd till driften m. m. Departementschefen godtar även kommitténs bedömning, att verkstadsteknisk forskning ej lämpligen bör sammanföras med den metallografiska forskningen inom institutets ram och att frågan om tillgodoseende av verkstadsindustriens behov av centralt bedriven forskning behandlas senare.

Vad gäller den närmare omfattningen av verksamheten vid Institutet för metallforskning under nästa avtalsperiod och fördelningen på resp. staten, stiftelsen och institutet av kostnaderna för driften och för erforderlig utrustningsanskaffning anser departementschefen att den preliminära uppgörelsen innefattar en rimlig avvägning. Departementschefen finner sig även höra godtaga vad som föreslagits och avtalats i fråga om utökning av institutets nuvarande lokaler och om fördelningen av kostnaderna därför. Av detta följer att byggnadsfrågan skall handläggas i den ordning som gäller för statliga byggnadsärenden.

Betänkandet och avtalsförslaget föranleder ej heller i övriga delar någon

erinran från departementschefens sida. Därest under avtalstiden behov av smärre jämkningar i avtalet skulle uppkomma, torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att för statens del besluta om erforderliga ändringar.

Kommittén har även lagt fram förslag till nya stadgar för institutet. Innehållet ansluter i allt väsentligt till vad som gäller f. n. Det torde liksom tidigare få ankomma på Kungl. Maj:t att besluta i denna fråga.

Utskottet. Järn- och metallindustrin är en av de största och mest betydelsefulla industrigrenarna i Sverige. En viktig orsak till att den så väl kunnat hävda sig, ej minst i fråga om export, har varit dess inriktning på kvalitetstillverkning. Såsom framhållits i metallforskningskommitténs betänkande, som ligger till grund för den föreliggande propositionen, erfordras emellertid ökad teknisk forskning för att denna industri skall kunna hålla sig i nivå med den snabba tekniska utvecklingen utomlands och i önskvärd omfattning få del av de tekniska framsteg, som där göras. Härtill kommer den hårdnande internationella konkurrens, som är att förutse bl. a. som en följd av den europeiska marknadsutvecklingen.

Mot bakgrunden härav finner utskottet starka skäl tala för att en utbyggnad av Metallografiska institutet — med avseende å såväl personal, utrustning som lokaler — kommer till stånd. Det synes utskottet därvid motiverat, att staten i större utsträckning än för närvarande bidrager till kostnaderna för denna utbyggnad.

Utskottet har vid sin granskning av det preliminära avtalet funnit, att fördelningen på respektive staten, Stiftelsen Svensk järn- och metallforskning samt institutet av kostnaderna för driften och för erforderlig utrustningsanskaffning innefattar en godtagbar lösning. Utskottet tillstyrker alltså, att staten bidrager med 300 000 kr. per år för institutets verksamhet och därutöver bestrider kostnaderna för yttre underhåll av byggnaden och för skötsel av parkeringsplatser, planteringar m. m. med tillhoppa ca 10 000 kr. om året.

I propositionen förutsättes vidare, att staten skall tillhandahålla institutet de ökade lokalutrymmen, som den vidgade verksamheten erfordrar. Avsikten är härvid att utbygga den av institutet för närvarande disponerade fastigheten. Utskottet tillstyrker detta förslag och har icke något att erinra mot vad därvid förutsatts beträffande fördelningen av kostnaderna.

Mot avtalsförslaget i övrigt har utskottet icke något att erinra. Därest under avtalstiden behov av smärre jämkningar i avtalet skulle uppkomma, torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att för statens del besluta om erforderliga ändringar.

Åberopande det anförda hemställer utskottet,
att riksdagen må

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna vid statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 23 februari 1962 fogat avtal med Stiftelsen Svensk järn- och metallforskning;

b) till *Bidrag till Institutet för metallforskning* för budgetåret 1962/63 å driftbudgeten under tionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 300 000 kr.

Stockholm den 29 mars 1962

På statsutskottets vägnar:

ERNST V. STAXÄNG

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet har närvarit

från första kammaren: herrar Gillström, Einar Persson, Birger Andersson, Ivar Johansson, Axel Johannes Andersson, Ragnar Bergh, Per Jacobsson, Rikard Svensson, Bengtson, fru Wallentheim, herrar Mårtensson, Birke, Bertil Petersson, Bengt Gustavsson och Källqvist; samt

från andra kammaren: herrar Staxäng, Gustafsson i Stockholm, Svensson i Stenkyrka, Almgren, fröken Elmén, herrar Nilsson i Göingegården, Andreasson, Mellqvist, fru Lewén-Eliasson, herr Svensson i Ljungkile, fröken Olsson, herrar Carbell, Gustafsson i Kårby, Blomkvist och Nelande.